

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091
0301 OSLO

Saksbehandler, innvalgstelefon
Anton Rikstad, + 47 74 16 80 60
Leif Inge Paulsen, +47 74 16 80 93

Korrigert uttalelse til revisjonsdokument for Øvre Namsen i Grong, Røyrvik, Lierne og Namsskogan kommuner

Fylkesmannen mener optimal minstevannføring må utredes og fastsettes på anadrom strekning i Namsen, i Tunnsjøelva, i Namsen fra Namsvatnet, i Røyrvikelva og Linvasselva. Manøvreringsreglement for Tunnsjøflyan må innføres, og evt. virkning av terskler og spredning av fremmede arter forårsaket av kraftutbygging utredes.

Vi viser til deres brev av 14.11.2018 samt til revisjonsdokument for Øvre Namsen i Grong, Røyrvik, Lierne og Namsskogan kommuner utarbeidet av Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk. En feil i ingressen i vårt opprinnelige brev av 1.3.2019 gjør at uttalelsen sendes på nytt.

Kraftverkene i Øvre Namsen

Revisjonen omfatter konsesjoner i Øvre Namsen gitt i perioden 1942 – 1962. Fem magasin påvirkes av reguleringen; Namsvatnet som er regulert 14 m, Vekteren 5,5 m, Limingen 6 m, Tunnsjøen 5 m og Tunnsjøflyan 3 m. Åtte kraftverk utnytter vatn fra disse magasinene, hvorav fire er rene elvekraftverk. Vassføringen på anadrom strekning påvirkes også av hvordan elvekraftverkene kjøres, men disse er ikke omfattet av revisjonen. Øvre og nedre vannstand i magasinene er heller ikke gjenstand for revisjon. Kraftverkene i Øvre Namsen produserer totalt 1745 GWh og er den viktigste kilden til elektrisk strøm for store deler av Trøndelag. Det pågår effektivisering/oppgradering av eldre kraftverk, noe som forventes å gi økt kraftproduksjon. Nedre Fiskumfoss opprustes og utvides nå med nye turbiner.

Formålet med revisjon

Hovedformålet med revisjon av konsesjonsvilkår er å bedre miljøforholdene i tidligere regulerte vassdrag. Dette kan være skader og ulemper som ikke ble vurdert på konsesjonstidspunktet. Forhold kan ellers ha utviklet seg på en annen måte enn forutsatt da konsesjonen ble gitt. Reguleringens påvirkning på allmenne interesser langs vassdraget generelt må belyses. Miljøforbedrende tiltak skal avveies mot formålet med konsesjonen, som er kraftproduksjon. Røyrvik og Lierne kommuner fremmet alt i 1999 krav om revisjon av de samme konsesjonene, på vegne av

allmenne interesser. Kravet ble avvist da kun to av konsesjonene var eldre enn 50 år. Fylkesmannen mener at det nå er viktig å sikre miljøverdiene i vassdraget for kommende generasjoner i tråd med nasjonale føringer som nasjonale laksevassdrag (laks- og innlandsfiskelov), naturmangfoldlov og vannforskrift, samt begrense ulemper for allmennheten.

Nasjonale føringer

Nasjonalt laksevassdrag

Ved revisjon er det viktig å fastsette nye vilkår i manøvreringsreglementet som bedrer situasjonen for fiskebestandene i Namsenvassdraget. Fylkesmannen er særlig opptatt av å sikre tilstrekkelig minstevannføring og minste driftsvannføring, samt unngå hurtige vannstandsendringer (effektkjøring) som medfører stranding av fisk og andre uheldige virkninger for livet i vassdraget, blant andre hurtige temperaturendringer. Namsenvassdraget er et nasjonalt laksevassdrag (St.prp. nr. 32 (2006–2007)), og er med dette gitt en særskilt beskyttelse. Stortinget har uttalt at revisjon av konsesjonsvilkår vil være en stor mulighet til å styrke villaksen i de nasjonale laksevassdragene, og i Innst. S. nr. 183 – 2006-2007 om vern av villaksen og ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder står det på side 5:

«Status som nasjonalt laksevassdrag innebærer at det skal legges særlig vekt på villaksen ved revisjon og fornyelser av vassdragskonsesjoner. I tillegg skal disse områdene prioriteres i forbindelse med restaurering av leveområder. Dette kan ifølge departementet få noen konsekvenser for eksisterende vannkraftproduksjon, som må klargjøres og avveies i hvert enkelt tilfelle.»

Det vises til Nasjonal gjennomgang av vannkraftkonsesjoner som kan revideres innen 2022, utarbeidet av NVE og Miljødirektoratet i oktober 2013 (Rapport nr. 49/2013). Rapporten er direktoratenes felles anbefaling til hvilke vassdrag som bør prioriteres for miljøtiltak ved revisjon. På side 221 fremgår at Øvre Namsen er prioritert i kategori 1.1, høy prioritet. Vassdrag prioritert som 1.1 er vurdert til å ha stort potensial for miljøforbedring med antatt lite eller moderat krafttap i forhold til forventet miljøgevinst. Det er blant annet lagt inn minstevannføring, driftsvannføring og andre aktuelle tiltak. I rapporten er krafttapet ved foreslåtte tiltak anslått å være begrenset, mindre enn 5 GWh/år (5 % av samlet produksjon).

Vannforskriften

EUs rammedirektiv for vann (vanndirektivet) og vannforskriften er sentrale regelverk som etter retningslinjene for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragskonsesjoner skal hensyntas i revisjonsprosessen. Hovedformålet med vannforskriften er å forbedre økologien i vannforekomster. Øvre Namsen er sterkt modifisert med fysiske/hydrologiske inngrep som følge av vannkraftutbygging, og flere vassdragsavsnitt har dermed reduserte miljømål i forhold til naturlige vannforekomster, der miljømålet er god økologisk tilstand. Miljømålet for de store magasinene og elvene påvirket av kraftutbyggingen i Øvre Namsen er godt økologisk potensiale, som kan konkretiseres nærmere som f.eks. *et fungerende akvatisk økosystem, høstbar fiskebestand e.l.* Miljømålet anses oppfylt i magasinene på bakgrunn av nylig gjennomførte fiskeundersøkelser, men ikke i elver uten minstevannføring, som øvre Namsen nedenfor Namsvatnet, Røyrvikelva og Tunnsjøelva. Vannforvaltningsplanen for Trøndelag for planperioden 2016-2021 ble vedtatt av Klima- og miljødepartementet 1.7.2016. Her er det vedtatt miljømål for Tunnsjøelva bedre enn dagens tilstand. Det framgår av planen at Tunnsjøelva trenger nye tiltak som kan medføre tap av kraftproduksjon, og måloppnåelsen skal skje innen 2027. Ved nye konsesjoner er det vanlig å fastsette minstevannføring som del av standard miljømål. Fylkesmannen mener at minstevannføring /minste driftsvannføring må fastsettes i alle regulerte elvestrekninger i Øvre Namsen for at miljømålet i vannforskriften og vannforvaltningsplanen for Trøndelag kan anses oppfylt.

Fylkesmannens forslag til vilkår

1 Minstevassføring

De gamle reguleringene i Øvre Namsen har få bestemmelser om minstevassføring. For sommerperioden gjelder minstevassføringskrav på 12 m³/s ved Bjørnstad, 25 km nedstrøms Namsvassdammen. Dersom tilsiget fra restfeltet ved Bjørnstad ikke når 12 m³/s, må det slippes vatn fra Namsvatnet. I vinterperioden er det krav om minstevassføring på 2 m³/s fra Namsvatn. I 1976 ble det avtalt minstevassføring på 50 m³/s i anadrom del av Namsen nedenfor Nedre Fiskumfoss i perioden juli og august (avtale mellom NTE og grunneierne). Som en sjølpålagt ordning har NTE under visse forutsetninger utvidet minstevassføringen på 50 m³/s til å gjelde hele året (fra 2017). Denne ordningen er ikke juridisk bindende.

Følgende elvestrekninger mangler minstevassføring:

- Fra Namsvatn til samløp Storelva sommers tid
- Rørvikelva fra Vekteren til Limingen
- Fra utløp Limingen (Linvasselva)
- Tunnsjøelva fra Tunnsjøflyan til samløp Namsen

Fylkesmannens foreslår følgende i prioritert rekkefølge:

- Optimal minstevassføring for laks på anadrom strekning må beregnes både for sommer og vinter gjennom et miljødesignprosjekt. Minstevassføring må formaliseres og tas inn som en del av manøvreringsvilkårene.** Kommentar: Den tidligere minnelige avtale med grunneierne på 50 m³/s gjelder kun i juli og august og har ikke rettslig virkning i forhold til avtalebrudd. Dagens sjølpålagte ordning på 50 m³/s hele året under visse forutsetninger har heller ingen rettslig virkning.
- Optimal minstevassføring for Tunnsjøelva må beregnes og tas inn som en del av manøvreringsvilkårene.** Kommentar: Tunnsjøelva var før regulering kjent som en av landets beste aureelver (engelske sportsfiskere og Admiral House). Nedre deler av elva var tidligere viktig for namsblank. Det må være et mål å reetablere Namsblank her.
- Minst 2 m³/s minstevannføring fra Namsvatnet hele året.** Kommentar: Strekningen mellom Namsvatnet og samløp Storelva har kun pålagt minstevassføring i perioden 1. november til 1. mai (2 m³/s). For øvrig slippes bare vatn når det går under 12 m³/s ved Bjørnstad. I lange perioder vil derfor strekningen nedstrøms Namsvassdammen være tørrlagt. Vannregimet er dermed svært forskjellig fra hva som kan forventes ut fra naturlige klimatiske forhold. Strekningen har flere tjern/flyer med gode bestander av aure/røye og går igjennom Børgefjell nasjonalpark. På strekningen mellom samløp Storelva og Bjørnstad er det en viktig bestand av namsblank.
- Minstevassføring i Rørvikelva hele året.** Kommentar: Prinsipielt bør det være minstevassføring i alle elver. Røye fra Limingen gyter i Rørvikelva, som også er viktig for dyreliv i ferskvann samt for fugl, bl.a. fossefall, Norges nasjonalfugl.

- e. **Minstevassføring i utløpselva fra Limingen (Linvasselva)** Kommentar: Tilhører svensk regulering av Limingen, men bør vurderes i samarbeid med svenske myndigheter.

Pålegg om minstevassføring vurderes i forhold til tapt kraftproduksjon. Størst miljøgevinst oppnås ved å gi minstevassføring i Tunnsjøelva og i utløpet fra Namsvatnet. Tapt kraftproduksjon her motvirkes blant annet av økt kraftproduksjon ved innstallering av nye og mer effektive turbiner i Nedre Fiskumfoss.

2 Miljøtilpasset driftsvassføring og drift av laksetrapper og fiskesperrer

For å hindre stranding av fisk har NTE en sjølpålagt betingelse om at vannstanden ikke skal senkes mer enn 10 cm pr time ved reduksjon i vassføringen i Fiskumfoss. Brudd på betingelsene forekommer ved utfall (stopp i kraftverket) og vedlikeholdsarbeider. Fylkesmannen mener at vilkår for miljøtilpasset driftsvassføring må være kunnskapsbasert, jf. naturmangfoldlovens § 8 og juridisk bindende. Det bør innføres vilkår som angir krav om internkontroll for å varsle og forebygge utfall og konsekvens av utfall. Vilkårene bør også inneholde bestemmelser om driftsplaner for vedlikehold for å styre nødvendige tiltak til optimalt tidspunkt på året, og for å sikre valg av metoder og driftsteknikker som forebygger miljøskade.

Det er fisketrapper i Øvre og Nedre Fiskumfoss, samt i terskel mellom Limingen og Gjersvika. Eksisterende fisketrapper må opprettholdes, og det må vurderes om det er behov for nye eller forbedrete opp- og nedvandringssløsninger for aktuelle arter og størrelser/livsstadium. Regulanten må ha ansvar for drift og vedlikehold av fisketrappene, samt for videotelling av oppvandrende fisk i Fiskumfoss. For å hindre laks i å skades av kraftverksturbiner, er det installert elektrisk fiskesperre under Nedre Fiskumfoss. Sperra fungerer ikke tilfredsstillende, og årlig blir laks skadet og drept. Det må installeres en ny sperre som hinder dette.

3 Virkning av terskler bør utredes

For å bedre framkommelighet samt av estetiske hensyn, er det etablert flere terskler. Dette gjelder Øvre Namsen på strekningen mellom Kjelmfoss og Namskroken samt i Tunnsjøelva. Virkningen av disse for fisk og særlig for namsblank er uklar. Virkningene av tersklene bør utredes, og hvis de fungerer dårlig bør de vurderes fjernet. Pålegg fra NVE om bygging av terskel i Storflya må avklares.

4 Manøvrering av magasin

Røyrvik og Lierne kommune har utredet utfordringer for bosatte rundt de store magasinene Namsvatnet, Vekteren, Limingen og Tunnsjøen, samt for allmennhetens ferdsel og friluftsliv. Friluftslivet i området er viktig og økende. En betydelig del av Børgefjell nasjonalpark ligger i området. Deler av strandområdene i Namsvatn er grense for nasjonalparken, og sjøen er den viktigste adkomstveien til parken på Trøndelagssiden av fylkesgrensen. Røyrvik sentrum er et viktig utfartsområde. Kommunene foreslår at følgende utredning gjennomføres: «Hva som er nødvendig av tilretteleggingstiltak for allmennhetens adkomst til og bruk av sjøene til ferdsel, friluftsliv og næring, herunder gjennomgå behovet for informasjons- og sikkerhetstiltak». Fylkesmannen støtter dette, men minner om at tiltak må være i tråd med forskriftene for Børgefjell nasjonalpark. Vi minner også om at sør-samisk bruk av områdene må tas særlig hensyn til når man vurderer eventuelle tiltak. Kommunene påpeker også manglende manøvreringsreglement for Tunnsjøflyan. Tunnsjøflyan er egentlig et inntaksmagasin, men kan reguleres 3 meter. Manøvreringsreglement bør etableres for Tunnsjøflyan.

5 Utredning om fremmede skadelige arter

De opprinnelige fiskeartene i Øvre Namsen er aure, røye og relikts laks (namsblank). Omkring 1970 ble karpesfisk ørekyte innført til Huddingsvassdraget. Rundt årtusenskiftet kom ørekyte via overføringstunell fra Vekteren til Namsvatnet. Derfra har den spredd seg nedover til namsblankførende strekning. Krepsdyret *Mysis relicta* ble utsatt fra Blåsjøen i Sverige til Namsvatnet og Limingen omkring 1972. Tanken var at dette skulle bli et godt næringstilbud til fisk. For planktonspisende fisk som røye ble *Mysis* i stedet en næringskonkurrent, for aure var det mer positivt. Det er uklart hvordan *Mysis* har spredd seg nedover i vassdraget. Kanadarøye er påvist i Limingen, men det er uklart hvordan den er kommet dit. Karuss finnes i en avsnørt del av Vekteren (Litjvatnet). Dit kom karuss i tiden under anleggsarbeidene med tunellen mellom Namsvatn og Vekteren, ukjent av hvem. Reguleringene har bidratt til at fremmede arter er spredd i Øvre Namsen. Regulerende bør delta finansielt i å utrede fremmede arters fare for videre spredning samt deres innvirkning på livet i ferskvann og på limnologien i Øvre Namsen.

6 Standard miljøvilkår

Det må innføres standard miljøvilkår for alle reguleringer i Øvre Namsen.

Konklusjon

- **Namsens status som nasjonalt laksevassdrag innebærer at det skal legges særlig vekt på villaksen ved revisjon og fornyelser av vassdragskonsesjoner. Derfor mener vi at det må pålegges minstevassføringer tilpasset anadrom strekning i Namsen hele året.**
- **Vannforskriftens miljømål om godt økologisk potensiale må oppfylles ved minstevannsføring fra Namsvatnet hele året, i Tunnsjøelva, i Røyrvikelva samt i utløpselva fra Limingen**
- **Utredninger må gjennomføres for å finne optimale minstevassføringer, særlig på anadrom strekning og for namsblank for å øke utbredelsesområdet og gjøre bestanden mer robust.**
- **Miljøtilpasset driftsvannføring på anadrom strekning må formaliseres for å hindre stranding av fisk**
- **Virkingen av etablerte terskler må avklares**
- **Tiltak for allmennhetens adkomst til og bruk av sjøene til ferdsel, friluftsliv og næring bør utredes, herunder gjennomgå behovet for informasjons- og sikkerhetstiltak**
- **Manøvreringsreglement for Tunnsjøflyan må innføres**
- **Fremmede, skadelige arters spredning forårsaket av kraftutbyggingen bør utredes**
- **Standard miljøvilkår må innføres**

Med hilsen

Kari Tønset Guttvik (e.f.)
seksjonsleder
Klima- og miljøavdelingen

Anton Rikstad
fiskeforvalter
Klima- og miljøavdelingen

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

Lierne kommune	Heggvollveien 6	7882	NORDLI
Namsskogan kommune	Kommunehuset	7890	NAMSSKOGAN
Røyrvik kommune	Røyrvikveien 5	7898	LIMINGEN
Grong kommune	Postboks 162	7871	GRONG
Miljødirektoratet	Postboks 5672 Torgarden	7485	TRONDHEIM
Namsen vannområde	Postboks 162	7871	GRONG